

UN CURRICULUM VITAE AL PATRIARHULUI IOSIF RAIACICI

Vasa Lupulovici*

Cuvinte cheie: Iosif Raiacici, *curriculum vitae*, sârbi

Mots clé: Iosif Raiacici, *curriculum vitae*, serbes

În secția de manuscrise a Matitei Srpska din Novi Sad (Rukopisno Odeljenje Matice Srpske) se află un document redactat în limba sârbă veche (*sloveno-srbski*), ce conține un *curriculum vitae* al patriarhului Iosif Raiacici¹. Documentul se află înregistrat sub cota M 10.122 și conține 36 de pagini în care textul cu litere de mână este scris pe jumătatea din dreapta a fiecărei pagini, jumătatea din stânga fiind folosită doar pentru unele inserări în text. Pe documentul în cauză este atașată cu agrafe o foiță de hârtie scrisă în mare parte cu majuscule, ce conține următorul text:

CURRICULUM VITAE. ПАТР. Ј. РАЈАЧИЋА. ТЕКСТ = СТ-СРМСКИ 36 1/2 СТРАНИЧЕ 4 СТАН ОД РУКОПИС. SINE DATO. Curriculum vitae al patriarhului Josif Raiacici. În partea stângă a foiței a fost

* Preot paroh Biserica Ortodoxă Sârbă, Reșița.

¹ Iosif Raiacici, personalitate marcantă a Bisericii Ortodoxe sârbe, s-a născut pe 20 iulie 1785, la Luciani (Croatia). Tatăl său, Luka Raiacici, dorind să-i dea fiului său o educație aleasă, l-a înscris mai întâi la școala germană din satul natal care se afla pe teritoriul regimentului grăniceresc Ogulin, după care l-a trimis să-și continue studiile la Karloviț, Zagreb și Seghedin. La Seghedin, la piariști, a terminat anul I și II de filozofie după care și-a continuat studiile la Viena, la universitate, unde a învățat limba latină, artele frumoase și alte științe înalte. Când, în timpul războiului dintre austrieci și francezi, cei din urmă s-au apropiat de Viena, tânărul Ilia (numele de mir) și-a întrerupt studiile și, în anul 1809, a intrat în așa-numitul „batalion școlar”. Întrucât și-a întrerupt studiile, în anul 1810 s-a pus la dispoziția episcopului său, Moise Miocovici care, pe 10 aprilie 1810, l-a tuns în monahism la mănăstirea Gomirje. În decurs de numai un an a urcat toate treptele monahale fiind hirotonit arhimandrit pe 20 decembrie 1811. Întrucât episcopul Miocovici s-a îmbolnăvit, Raiacici, vreme de șase ani, a administrat eparhia Karlovițului de sus. Pe 24 iunie 1829 a fost hirotonit episcop la Karloviț, după care i s-a încredințat spre păstorire eparhia Dalmației. În această eparhie el a deschis la Šibenik o școală clericală și s-a distins ca mare luptător împotriva uniației care era sprijinită de însăși autoritățile politice. Devenit incomod

scris pe verticală cuvântul „NEPOTPUN”, care atrage atenția că biografia cuprinsă de document nu este completă².

autorităților, la intervenția acestora, prin hotărârea Cancelariei de Curte din 5 iulie 1833, a fost mutat în eparhia Vârșetului. La Vârșet a continuat lupta împotriva prozelitismului uniatic, care s-a intensificat tot mai mult în această eparhie. În timpul epidemiei de holeră ce a cuprins Vârșetul în anul 1836, episcopul Raiacici, împreună cu preoții din eparhie, s-a remarcat prin ajutorul dat bolnavilor care au fost părăsiți chiar de familiile lor. Cu prilejul alegerii noului mitropolit în luna august 1842, Raiacici s-a aflat între candidați. Deși a primit cel mai mare număr de voturi, întrucât nu a fost unanimitate, împăratul l-a numit pe Raiacici mitropolit. Acest fapt l-a nemulțumit în mare măsură pe Raiacici, pentru că s-au încălcat uzanțele în vigoare ale Congresului național bisericesc, care prevedeau doar confirmarea de către împărat a candidatului care a întrunit cel mai mare număr de voturi și în nici un caz numirea acestuia. De acest precedent creat se va servi mai târziu și împăratul Franz Iosif când, în 1881, l-a numit patriarh pe episcopul de Bacika, Gherman Angelici. În timpul venirii lui Raiacici pe scaunul mitropolitan din Karloviț au început să se intensifice conflictele între popoarele slave din imperiu și maghiari și cele dintre maghiari și austrieci, pe de altă parte. În calitate de membru al Dietei, mitropolitul, de mai multe ori, a luat apărarea intereselor poporului său. Din proiectele sale, precum cele de înființare a unui seminar la Karloviț și ridicarea gimnaziilor de la Karloviț și Novi Sad, de rang inferior, la cel superior, și îmbunătățirea situației școlilor pedagogice existente, el a reușit doar să înființeze o tipografie mitropolitană la Sremski Karloviț. În vâltoarea evenimentelor din anul 1848, mitropolitul s-a pus în slujba poporului. Au rămas cunoscute și azi cuvintele „Vom fi cu poporul și ce va da Dumnezeu”. La dorința maselor, mitropolitul, pe 1 mai 1848, a convocat o adunare populară la Karloviț, la care poporul urma să stabilească poziția față de evenimentele aflate în desfășurare. Chiar dacă guvernul maghiar a cerut ca adunarea să-și întrerupă lucrările, aceasta și le-a continuat. La această adunare mitropolitul a fost declarat patriarh iar participanții au hotărât înființarea Voivodinei sârbe, în fruntea căreia și-au ales și voievod în persoana colonelului Ștefan Suplikat. În bătăliile cu maghiarii care au urmat, Raiacici și-a adus o mare contribuție, el implicându-se atât în dotările logistice ale armatei cât și în demersurile diplomatice. În anul 1854 a încercat să deschidă la Karloviț o universitate, dar acțiunile sale în împlinirea acestui deziderat au eșuat. Întrucât a apărut cu ardoare interesele național-bisericești ale poporului sârb, a intrat de mai multe ori în conflict cu Curtea vieneză și cu împăratul însuși. Tot pe plan bisericesc s-a opus cu vehemență separării Bisericii ortodoxe din Ardeal de mitropolia Karlovițului. Desființarea Voivodinei sârbe din anul 1860 i-a produs o mare amărăciune, fapt pentru care a înaintat un protest însuși împăratului. A murit pe 1 decembrie 1861, an în care Congresul național bisericesc, aprobat de către împărat, și-a început lucrările. A fost înmormântat la Catedrala mitropolitană din Sremski Karloviț - Sava Episkop Sumadijski, *Srpski ierarsi od devetog do dvodesetog veka*, Beograd, Podgorica, Kraguievac, 1996, p. 259-261; Suzana Milovanović, Aleksandar Petiević, *Patriarh Iosif Raiacić*, Novi Sad, 2005, p. 3-30

² Acest „Curriculum vitae” al lui Raiacici nu este complet doar în sensul că în el nu este cuprinsă toată viața lui Raiacici care, după cum bine se știe, a murit în anul 1861, iar

Întrucât acest document nu a fost tradus nici măcar în limba sârbă modernă, el fiind folosit de istorici sârbi în diferite lucrări referitoare la patriarhul Iosif Raiacici în forma sa originală, prin acest demers al nostru vom prezenta traducerea lui în limba română, fiind încredințați că documentul tradus va fi de mare folos și istoricilor români atunci când aceștia vor face referiri atât la marele ierarh cât și la alte evenimente de interes pentru istoriografia românească³.

Un alt fapt ce trebuie remarcat este că istoricii sârbi consideră textul documentului în cauză drept o autobiografie a lui Iosif Raiacici, în pofida faptului că în text toate referirile la patriarh sunt făcute la persoana a treia. Această constatare considerăm că este pe deplin justificată, ea rezultând atât din simpla comparare a scrisului din așa-numita „autobiografie” cu cel din multele scrisori scrise de patriarh⁴, dar și de modul subiectiv și afectiv cu care patriarhul relatează unele evenimente⁵.

Prezentarea faptelor și frământărilor patriarhului la persoana a treia a fost făcută cu premeditare de către patriarh tocmai pentru a-și ascunde subiectivismul în prezentarea acestora și a conferi scrierii sale o notă mai mare de obiectivitate.

În ce privește anul scrierii documentului în cauză, acesta este fără îndoială anul 1848, pentru această ipoteză pledând însuși textul documentului, care se încheie în acest an cu relatările despre moartea voievodului Ștefan ‘uplikaț și încredințarea conducerii armatei mai întâi colonelului Meierhofer și apoi generalului Kuzman Todorovici, despre care scrie că a ajuns de la Osiek la Zemun, iar de aici în Banat „... și conduce armata sârbă”. Faptul că ultima frază din textul documentului este la timpul prezent poate fi un motiv solid de acceptare a ipotezei sus-amintite.

Un alt motiv care ar pleda pentru scrierea acestui curriculum în anul 1848 ar fi și acela că patriarhul a fost supus, în acel an, deseori unor grele încercări, însăși viața fiindu-i în pericol, și că el, convins de „rolul” care l-a jucat în istoria sârbilor din Voivodina, și-a dorit ca acest rol să nu fie dat uitării ci să

evenimentele cuprinse în acest curriculum sunt până în anul 1848. În schimb, documentul în cauză este complet, el fiind terminat în anul 1848.

³ Cum ar fi, de exemplu, cele referitoare la metodele folosite de uniți în câștigarea de noi adepți și de protestul lui Raiacici împotriva zidirii catedralei uniate din Piața Lugoșului.

⁴ *Vezi Andrei Șaguna, Corespondența, I, 2*, cu ediție, studiu introductiv și note de N. Bocșan, I.V. Leb, G. Gârdan, B. Ivanov, V. Lupulovici, I. Herbil, Cluj-Napoca, 2007.

⁵ În special cele ce privesc relațiile lui Raiacici cu mitropolitul Stefan Stratimirovici.

rămână cunoscut posterității și ca atare, încercat de asemenea frământări, și-a scris biografia.

În comparație cu o altă „autobiografie” scrisă mai târziu de patriarh, în anul 1856, în limba germană, „Thatgeschichte”⁶ – care se păstrează în arhiva Academiei de Știință și Artă (SANU) din Belgrad –, putem considera autobiografia de față drept o „schiță autobiografică”, dar o schiță ce, cu siguranță, a fost folosită în scrierea celeilalte autobiografii care este mult mai vastă și mult mai detaliată, unde evenimentele din viața patriarhului sunt consemnate până în toamna anului 1852 și căreia istoricul Iovan Radonici i-a consacrat o întreagă carte⁷.

În pofida faptului că autobiografia în limba sârbă este mai sumară decât cea în limba germană, ea este importantă și prin faptul că surprinde și unele aspecte ce lipsesc din autobiografia în limba germană⁸. În felul acesta, curriculum-ul de față întregeste prin informațiile ce le conține biografia marelui ierarh sârb, iar traducerea lui în limba română, în pofida faptului că reprezintă o contribuție modestă, contribuie totuși la îmbogățirea bazei de date a istoriografiei multiculturale bănățene.

⁶ Scrisă cu caractere gotice în limba germană, această autobiografie i-a servit lui Raiacici drept act însoțitor cererii pe care a trimis-o împăratului Franz Iozef I de a dobândi titlul de baron - S. Milovanović, A Petierić, *op. cit.*, p. 3.

⁷ Jovan Radonici, *Autobiografija patriarha Josifa Rajačića kritična ocena*, în *Posebna izdanja*, kn. 178, Odeljenje drustvenik nauka, nova serja kn. 5, Beograd, 1951.

⁸ Un exemplu în acest sens este faptul că în autobiografia în limba germană Raiacici nu amintește unde și-a făcut studiile teologice, pe când în curriculum-ul ce face obiectul studiului de față, Raiacici face precizarea că a terminat studiile teologice la Plaška și că în timpul acestor studii a fost ajutat de episcopul Moisie Miocovici – J. Radonici, *op. cit.*, p. 9.

ANEXA
Autobiografia patriarhului Iosif Raiacici
(traducere)

Iosif Raiacici, născut pe 20 iulie 1785 în satul Luciani de pe teritoriul regimentului grăniceresc Ogulin din Croația. A fost școlit de către tatăl său, protopopol Luka, în școala grănicerească din localitate apoi la Karloviț și Zagreb în știința învățării copiilor și educarea acestora. Tatăl său, văzând în el minunate daruri ale minții și inimii cu care era dotat tânărul, l-a dat la Gimnaziul din Karloviț care în acea vreme bărbați destoinici ca profesori a avut. Iosif aici în afară de o bună purtare s-a făcut remarcat printre elevi și prin rezultate foarte bune. Când a terminat studiile gimnaziale, Iosif a învățat științele filozofice la Liceul din Seghedin iar după aceea și-a prelungit studiile cu cele de drept la Universitatea din Viena.

Asedierea Vienei de către francezi în anul 1809⁹ l-a determinat pe Iosif să se întoarcă în patria sa care, după înțelegerea dintre Franța și Austria, sub conducerea celei dintâi a revenit. Reîntorcându-se Iosif în patria sa, acolo el a fost tuns și primit în cinul monahal de către cel întru fericită adormire episcop al Karlstad-ului, Moisie Miocovici¹⁰ care în timpul studiilor l-a ajutat. Înainte de a urca pe treptele acestei demnități, Iosif a terminat și științele teologice la

⁹ În autobiografia în limba germană patriarhul a scris că și-a întrerupt studiile de drept de la Universitatea din Viena, pentru că s-a înrolat în batalionul școlar în anul 1809 când trupele franceze au asediat Viena. În curriculum-ul ce face obiectul studiului de față, patriarhul a trecut sub tăcere acest fapt.

¹⁰ Moisie Miocovici, episcopul Karlovițului de Sus, s-a născut în anul 1770, la Jozefovo, în Banat. În anul 1789 a fost tuns în monahism la mănăstirea Rakovaț. În același an a fost hirotonit de episcopul Vârșețului, Vichentie Popovici, în treapta de ierodiacon, după care a fost numit notar consistorial la Plaška. În anul 1798 a fost hirotonit ieromonah de episcopul Ștefan Avacumovici. Tot în același an, episcopul Kiril Jivkovici al Pakrațului, l-a hirotesit ca arhimandrit al mănăstirii Rakovaț. Pe perioada cât episcopul amintit se afla la Viena, a administrat eparhia Karlovițului de Sus. În anul 1803 a fost numit arhimandrit al mănăstirii Bezdin, unde a stat până în anul 1807, când a fost ales episcop al Karlovițului de Sus. În noua sa demnitate s-a ocupat de deschiderea a cât mai multor școli în eparhie. A publicat la Veneția un Catehis al protopopului Stoian Șobat. A murit la Pleška, pe 14 decembrie 1823 - Sava Episkop Sumadijski, *op. cit.*, p. 339-340.

Plașka¹¹ și la scurt timp după aceasta în mod ierarhic (trecând succesiv prin celelalte cinuri călugărești - n.t.) a fost hirotosit de binefăcătorul său ca arhimandrit al mănăstirii Gomirie. Această demnitate lui Iosif câmpuri largi de activitate i-a deschis. El în întinsa și destoinica eparhie a Karlstad-ului, după porunca episcopului său, a îndeplinit mai multe treburi oficiale și toate treburile consistoriale le-a îndeplinit. Tot la porunca episcopului său cu autoritățile franceze a avut mai multe convorbiri și a încheiat mai multe înțelegeri dând dovadă de înțelepciune și seriozitate.

Când treburile oficiale i-au permis o odihnă trupească și sufletească, care însă a fost de scurt timp, s-a mai îndeletnicit în mănăstirea sa cu învățarea copiilor din parohia învecinată.

Timul ispitirii poporului croat s-a terminat în anul 1813 când acesta a intrat sub aripa ocrotitoare a Casei regale austriece. Adunarea conducătorilor împărățiilor, regatelor și țărilor europene s-a ținut în anii 1814-1815 la Viena și episcopul Miocovici la Viena a trebuit să meargă. Iosif cârma eparhiei în mână a trebuit să o primească și a condus turma duhovnicească în mod exemplar și deosebit. Soarta a vrut ca Iosif nu numai demnitatea episcopală să o reprezinte, dar să demonstreze și cârmuitorului pământesc, celui întru fericită adormire împărat și rege Franz I, că este destoinic de protecția sa cea milostivă. Episcopul Miocovici la scurtă vreme de la întoarcerea sa de la Viena, a fost lovit de boală și nu a mai fost în stare ca treburile sale oficioase să le săvârșească. Din acel ceas Iosif a primit conducerea eparhiei Karlstad-ului și a fost până la moartea episcopului Miocovici, din anul 1822, locțiitorul (nomesnicul) acestuia.

Imperatorul și regele Franz I a vizitat în anul 1818 credincioșii săi (supușii - n.t.) din Croația și Iosif l-a însoțit în toate locurile din eparhia Karlstad-ului. Iosif în această ocazie rară experiență vastă a dobândit și și-a arătat dragostea sa față de conducătorul pământesc și râvna sa față de biserică și popor, calitățile sale fiind mereu în fața ochilor împăratului și luminatei sale curți, câștigându-le tuturor bunăvoința. Unii domni au primit cu ochi răi această împărătească mulțumire și cu limbă otrăvită celui întru fericită adormire arhiepiscop și mitropolit Stefan Stratimirovici l-au clevetit pe Iosif. Iosif, care în acea vreme a condus eparhia pe toată durata cât episcopul său a fost bolnav, vreme de mai bine de 10 ani, și care capul uniției ce tocmai se născuse cu înțelepciune l-a nimicit, a fost înlăturat pe nedrept de ierarhul său de la vârf¹², care l-a numit în

¹¹ Această precizare nu este amintită în autobiografia sa în limba germană.

¹² Mențiunea din curriculum sugerează faptul că Iosif Raiacici, pe atunci arhimandrit, nu se

fruntea episcopiei Karlad-ului pe arhimandritul mănăstirii ŒiŒotovaŒ, Lukian MuŒiŒki¹³. Dar râvna lui Iosif pentru biserica Œi poporul croat nu a scăzut câtuŒi de puŒin în urma acestei nedreptăŒi Œi mai mult de atât, cu multă pă sare Œi sinceritate arhimandritului MuŒiŒki i-a făcut cunoscute toate trebuinŒele Œi lipsurile eparhiei. Bucurându-se de mare încredere în popor Œi în rândul preoŒilor, Iosif cu cea mai mare sârguinŒă spre o mai bună educaŒie a tineretului Œi preoŒimii s-a aplecat. Zidirea Œcolilor în PlaŒka Œi donaŒiile însemnate din partea poporului trebuie puse pe seama activităŒii lui Iosif.

afla în graŒiile mitropolitului Stratimirovici. Motivul dizgraŒiei îl constituie faptul că Raiacici a tradus din limba slavonă în limba sârbă *Catehis*-ul sinodal din anul 1774. Traducerea în cauză a fost cerută încă în anul 1803 de Comanda generală militară a KarloviŒului de Sus, dar mitropolitul Stratimirovici, sub bănuiala că sub această cerere s-ar ascunde unele planuri tainice ale comandai militare de a pune în aplicare măsuri ce ar favoriza uniaŒia, a ordonat episcopului de atunci al KarloviŒului de Sus, Petar Vidac, să nu dea curs acestei invitaŒii. Întrucât autorităŒile militare amintite au cerut acest lucru Œi în 1807, noul episcop instalat, Moisie Miocovici, tot sub influenŒa mitropolitului Stratimirovici, nu a dat nici el curs acestei cereri. În schimb, când în anul 1817 Comanda generală Œi-a reînnoit cererea în ce priveŒte traducerea catehisului, episcopul Miocovici i-a încredinŒat această misiune lui Iosif Raiacici, care a îndeplinit cererea autorităŒilor militare de a traduce amintitul catehis în limba sârbă vorbită de popor Œi care urma a fi tipărit cu caractere latine. După traducere, episcopul a înmănat catehisul autorităŒilor militare. Acest fapt, după ce a fost adus la cunoŒtinŒa mitropolitului Stratimirovici, acesta a cerut episcopului Miocovici să-l tragă la răspundere pe Raiacici. Episcopul Miocovici i-a luat apărarea lui Raiacici răspunzând mitropolitului că el a fost cel care i-a ordonat lui Raiacici să facă traducerea. În acelaŒi timp episcopul Miocovici a cerut Comandei generale manuscrisul înapoi, motivând că trebuie să-l trimită mitropolitului pentru cenzură. În aceste condiŒii, manuscrisul cu traducerea *Catehis*-ului n-a văzut lumina tiparului niciodată - J. Radonić, *op. cit.*, p. 10.

¹³ Lukian MuŒiki (înainte de monahism, Luka EmuŒiŒki) s-a născut la Temerin, în anul 1777. După Œcoala primară Œi Œase clase de gimnaziu, a studiat dreptul Œi filozofia la Universitatea din Pesta. După aceste studii a lucrat funcŒionar în cadrul Mitropoliei KarloviŒului unde, în paralel, a terminat Œi studiile teologice. În anul 1801 a fost tuns în monahism la mănăstirea Grgheteg iar în anii 1805-1812 a activat ca profesor la Œcoala clericală din KarloviŒ. A scris mai multe poezii devenind cunoscut Œi ca bun poet. Numit ca stareŒ al mănăstirii ŒiŒotovaŒ, s-a dovedit un slab administrator. În anul 1824 a fost numit administrator al eparhiei KarloviŒului de Sus Œi, din 1828, episcop al acesteia. În anul 1829, fără aprobarea autorităŒilor politice Œi ecleziastice, a mutat sediul eparhiei Œi al seminarului din PlaŒka la KarlovaŒ. La fel ca Œi arhimandritul Iovan Raici, episcopul MuŒiŒki a fost considerat cel mai învăŒat sârb al timpului său. A murit pe 23 martie 1837 - Sava Episkop Sumadijski, *op. cit.*, p. 289.

Între timp s-a vacantat eparhia Budei, iar arhimandritul Stefan Stancovici¹⁴, deși era mai nou în această demnitate (decât Iosif - n.t.), acesta a fost trimis la administrația acesteia. Totuși, Iosif a fost desemnat de episcopul Josif Putnik, administratorul episcopiei, ca în lipsa lui să conducă dieceza Pakrațului.

În anul 1828 a completat răposatul arhiepiscop și mitropolit Stefan Stratimirovici patru eparhii vacante cu arhimandriți mai tineri. Dar puternicul suflet care a trebuit cu indiferență să suporte toate loviturile soartei și răutățile (oamenilor - n.t.) sănătatea lui Iosif s-a șubrezit și el aproape toată iarna anului 1828-1829 în Pakraț a stat bolnav. În acest timp persecuțiile împotriva lui au luat sfârșit și împăratul Franz I în înțelepciunea lui, l-a numit pe Iosif ca episcop al Dalmației.

Cu prilejul numirii actualului patriarh în demnitatea de episcop al Dalmației, un sârb a compus o poezie, care însă nu a fost publicată și din această cauză noi o prezentăm aici și credem că din conținutul ei vom înțelege mai bine această biografie pentru că: „Necunoscute sunt căile Domnului în ce privește conducerea Bisericii ortodoxe din Dalmația”¹⁵.

¹⁴ Stefan Stancovici, mitropolit al Karlovițului între anii 1837-1841, s-a născut la Sremski Karloviți în anul 1788. După școala primară și gimnaziul în locul natal, a studiat filozofia la Universitate din Pesta. În anul 1807, mitropolitul Stratimirovici l-a numit profesor la „prima clasă gramaticală” din Karloviț și funcționar la Cancelaria mitropolitană. Paralel a studiat și la școala clericală din Karloviț. Cu binecuvântarea mitropolitului Stratimirovici s-a pus la dispoziția episcopului Pakrațului, care, la scurt timp, l-a hirotonit diacon și apoi i-a încredințat funcția de notar consistorial. În anul 1809 a intrat în monahism unde, în decurs de 10 ani, a ajuns arhimandrit. În această calitate i s-a încredințat administrația mănăstirii Orohovița. Pe 20 ianuarie 1829 a fost hirotonit pe seama episcopiei de Buda. După moartea mitropolitului Stefan Stratimirovici, a devenit mai întâi administrator al mitropoliei Karlovițului și, din 23 noiembrie 1837, titular al acesteia. În noua sa demnitate a stăruit ca să se convoace un congres național bisericesc, întrucât vreme îndelungată un asemenea congres nu s-a întrunit. De asemenea a făcut mai multe demersuri ca școlile clericale să fie ridicate la rang de seminarii. Deși nu a reușit în cele două demersuri datorită scurtei sale păstoriri, el s-a remarcat prin faptul că, din venituri proprii, a finanțat școlarizarea a 12 tineri, între care se afla și cunoscutul pictor și scriitor Dimitrie Avramovici. După moartea sa în 1841, din averea sa s-a vărsat în Fondul intangibil suma de 75.000 forinți (valută austriacă - Sava Episkop Sumadijski, *op. cit.*, p. 473-474.

¹⁵ Aici urmează poezia amintită în text, în care Iosif este lăudat și omagiat. Din cauza stilului extrem de greoi și a abundenței arhaismelor s-a renunțat la traducerea ei.

Fiind cunoscuți ai Bisericii Ortodoxe răsăritene, și-au apărat credința lor iar lanțurile grele și întunecate au fost aruncate. În această situație jalnică¹⁶ a venit noul ierarh Iosif în mijlocul turmei sale duhovnicești care prin el a primit un mântuitor și curajos apărător pe care turma l-a așteptat. Iosif, vreme de cinci ani și mai bine, cu râvnă apostolică și înțelepciune pentru credința ortodoxă răsăriteană s-a luptat în Dalmația. Scrisorile lui polemice cu guvernatorul respectiv au fost puse la păstrare în Arhiva Patriarhiei Sârbe și servesc la lămurirea istoriei bisericești. Arhiepiscopul și mitropolitul Stefan Stratimirovici abia acum a văzut cât de nedrept s-a purtat cu Iosif și că în el are pe cel mai curajos, cel mai însuflețit și cel mai înțelept episcop.

Noi am citit scrisoarea amintitului arhierarh în care acesta îl denumește pe Iosif după Sf. Apostol Pavel ca mare luptător al ortodoxiei răsăritene.

Comportamentul acestui întâistătător Domn ierarh al bisericii cu Iosif mărturisește îndeajuns că în pieptul celui (ierarh) trăia o mare iubire de dreptate și că el ca om nu a avut răutate. Când acesta a primit strălucitoare dovezi despre iubirea lui Iosif față de biserică și neamul său, a înlăturat din jurul său pe toți clevetitorii lui Iosif și a devenit ocrotitorul acestuia. De aceea arhiepiscopul și mitropolitul Stefan Stratimirovici văzându-se împovărat cu mulți ani, l-a mutat pe Iosif în sinodalnica eparhie a Vârșetului pentru a-l avea între înalții arhipăstori destoinici (ai mitropoliei sale - n.t.). La cererea sa a fost Iosif mutat în eparhia Vârșetului în anul 1834. În acest nou episcopat a activat Iosif vreme de opt ani cu râvnă, ardoare și devotament pentru biserică, neam și patrie. Am spune de parcă destinul l-a ales pe el să lupte împotriva dușmanului ortodoxiei răsăritene: uniația. Preoțimea bisericii apusene, încurajată de autoritățile laice, a întrebuințat toate mijloacele împotriva celor care se împotriveau ideii ca din biserica ortodoxă, către cea apuseană să treacă credincioșii. Promisiunile, răsplata, bănuielile, amenințările, închiderea în temnițe am putea spune că au fost metode întrebuințate ca numărul uniaților în Banat să poată crește. Era firesc ca o asemenea acțiune în cadrul bisericii răsăritene trebuia distrusă și introdusă o

¹⁶ În acel timp în Dalmația acțiunile prozelitiste uniate se desfășurau cu mare forță. Ele au fost sprijinite chiar de autoritățile austriece. Predecesorul episcopului Raiacici, episcopul Benedict Kralievici, care a fost instalat de autoritățile franceze, pentru a-și arăta fidelitatea față de noile autorități austriece, a făcut mari concesii cercurilor catolice și uniate care au fost ajutate chiar de guvernatorul Dalmației, groful Venceslav Lilienberg. În aceste condiții este ușor de constatat că misiunea lui Raiacici n-a fost deloc ușoară - Suzana Petievici, Alexandra Petievici, *op. cit.*, p. 5-9.

disciplină prin care orice preot al bisericii răsăritene, care ar fi săvârșit o faptă rea sau o abatere, să fie tras aspru la răspundere sau să fie chemat la autoritățile laice sau bisericesti și nu trebuie permis ca acesta să plece spre preotul bisericii apusene ori al bisericii uniata unde, prin mărturisirea credinței uniata, nu numai că scăpa de pedeapsă și mai mult de atât chiar era răsplătit.

Noi aici în mod excepțional din numeroasele și nenumăratele exemple despre modul de recrutare (a credincioșilor - n.t.) pentru uniație vom prezenta doar două¹⁷. În cercul de competență al judecătoriei Oravița trăia un cinstit valah (român - n.t.) care, prin comportamentul său de creștin răsăritean, pentru cneazul (primarul - n.t.) său uniat a fost ca un spin în ochi. Pentru ca și această „piatră tare” să fie atrasă la uniație, el fost el învinuit că în pădure cu haiducii s-a întâlnit. Pentru această închipuită abatere l-au aruncat în temniță și după câteva zile i s-a explicat că el numai prin trecerea la uniație poate scăpa de moarte (condamnarea la moarte - n.t.). Dar duhul cinstit nu putea fi înspăimântat așa de ușor iar samavolnicii au întrebuințat toate mijloacele ca pe acest om să-l câștige. Ei, pe el, l-au înfometat și l-au însetat și la interogatoriile din temniță l-au bătut și l-au chinuit. După aceea, când în intenția lor nu au reușit, fanaticii au hotărât să-l piardă prin moarte cumplită. Aceasta s-a întâmplat în mijlocul verii, în luna iunie, când soarele era arzător, iar ei pe o căruță pe un deal cu lanțuri l-au legat la soare. Flămând, însetat, ars într-un cuvânt în mod drăcesc, (diabolic - n.t.) când în chinuri nemaîntânite acest om a fost adus până la ultima suflare, atunci a strigat acel mucenic: Dezlegați-mă și nu mă mai chinuiți! Nu numai legea uniata ci și pe cea turcească, jidovească sau cea a animalelor o voi primi!

Un capelan a spart lada parohului său și a furat bani și obligațiuni. Pentru această abatere a răufăcătorului s-a dat dispoziție ca, prin intermediul obștii militare din Regimentul sârbo-banatic, să fie cercetat și judecat. Dar el s-a sustras atât de la cercetare cât și de la judecată întrucât a trecut la uniație. Prin asemenea mijloace mântuirea sufletelor se dobândește! Ferice de acea credință creștină care sectele sale prin asemenea metode le înmulțește!

Iosif cu toată râvna și truda a cutezat să se împotrivescă uniației din eparhia Vârșetului, scrisorile sale către toate autorități, care se păstrează în Arhiva diecezei Vârșeț, sunt îndestulătoare dovezi a unei cutezante de excepție cu care Iosif a apărât Biserica răsăriteană. Dar preoțimea apuseană, neținând

¹⁷ Cele două exemple date de patriarh confirmă încă o dată metodele dure folosite de uniați pentru câștigarea de noi adepți.

seama de dispozițiile autorităților laice, nu lua în seamă nici cea mai întemeiată reclamație și lucra pe mai departe la intențiile sale.

Această precizare adeverește modul cum s-a zidit biserica uniata din Lugoj, pe care preoțimea apuseană, împotriva ordinelor varmeghiei Carașului și a celui întru fericită adormire palatin Iosif, în piața Lugojudului a zidit. Demn este a citi cum Iosif împotriva acestei zidiri a bisericii uniate a procedat la Dieta ungară din anul 1844, unde pe bună dreptate a reclamat acest lucru. Dar având în vedere că misiunea noastră principală este de a contura biografia lui Iosif și de a o preda lumii, aceea această jalbă o vom prezenta separat.

În anul 1836 a murit arhiepiscopul Ștefan Stratimirovici. Pe tronul acestuia a fost numit Ștefan Stancovici, episcopul de Bačka, care a fost instalat în anul 1837. Biserica răsăriteană în acest arhierarh superficial și neputincios o slabă piatră de credință a avut¹⁸. Cum providența divină pe credința răsăriteană întotdeauna și în toate împrejurările în mod miraculos a păzit-o, ea a scăpat Biserica de acest arhiepiscop și mitropolit în anul 1841.

La congresul național bisericesc din anul 1842, ce s-a ținut la Karloviț, Iosif a fost ales arhiepiscop și mitropolit al bisericii răsăritene din Austria și Înălțimea sa împăratul Ferdinand I l-a confirmat. Aici scurttimea acestei scrieri ar avea de suferit dacă am detalia (evenimentul amintit - n.t.) și atunci scrierea ar putea fi încadrată între altele mai largi.

Imediat ce Iosif pe tronul ierarhiei sârbe a fost instalat, a fost convocată și Dieta maghiară la Bratislava, care s-a ținut în anul 1843. Încă la această dietă ungerii au vrut ca biserica noastră, școlile noastre și instituțiile noastre să le pună în mod nemijlocit în subordinea lor, cu alte cu alte cuvinte, limba noastră și naționalitatea sârbă să le distrugă. Arhiepiscopul și mitropolitul Iosif cu o dârzenie de nedescris a apărat biserica și naționalitatea sârbă făcând referiri la înțelegerile încheiate de poporul sârb cu cel întru fericită adormire împărat al Austriei Leopold I și la legile din anul 1790-1791, după care conducerea bisericii

¹⁸ Aici Raiacici este subiectiv. Acest fapt a fost pus în evidență de istoricul Dimitrie Ruvara care, într-un studiu de-al său, a scris următoarele: „Că Raiacici în mod fals l-a descris pe Stancovici lui Hacman se vede și din aceea că Stancovici a fost mitropolit din 1837 până în 1842 iar Raiacici din 1842 până în 1861, iar din ce a lăsat Stancovici au intrat în Fondul intangibil 75.000 de forinți valută austriacă sau 30.000 forinți în argint, pe când din averea lăsată de Raiacici nu a intrat aproape nimic” - Dimitrie Ruvarac, *Korespondencja bukovinskog vladike Evgenija Hakmana i vladike vr'ačkog Josifa Rajačića* în Bogoslovlje, V, Beograd, 1930, p. 205.

noastre nu intră în competența Dietei maghiare. Această împotrivire a sa în așa măsură a reușit că maghiarii intenția lor n-au putut s-o realizeze. La Dietă precizările mitropolitului și arhiepiscopului Iosif au fost tipărite în limba latină, sârbă și germană, ele bazându-se pe istoria răsăriteană a bisericii, pe cea laică a poporului sârb și pe întâmplările din timpurile mai noi. Încă în timpul (lucrărilor - n.t.) Dietei Iosif s-a străduit ca poporului sârb să i se aprobe un congres pentru ca poporul să fie informat de problemele și de trebuințele sale și pentru a i se alcătui dispoziții corespunzătoare. Politica din acele vremuri a luat-o pe un drum ciudat. În anul 1844 a ieșit autograful împărațesc, care dădea poporului sârb un congres, dar Cancelaria maghiară a ezitat cu stabilirea acestui congres sârb chiar dacă arhiepiscopul și mitropolitul Iosif deseori s-a dus la Viena și a întrebuințat toate mijloacele ca acest congres să fie stabilit și ținut.

După moartea papei Grigorie, a fost ales papa Pius al IX-lea pe tronul bisericii apusene. Libertățile mai mari în duhul vremurilor precum și cârmuirea acestui papă au trezit spiritele în Italia și astfel în toate ținuturile poporul s-a răscolat. Regatul lombardo-venețian a sărit la arme împotriva Austriei, care a trebuit să trimită o armată însemnată în Italia. Ungurii nu numai că au așteptat un prilej favorabil, dar au și ajutat în răzvrătirea lombardo-venețiană pentru a-și realiza scopurile lor. Ei au stabilit ca în 1847 Dieta să-și țină lucrările în nechibzuință și mândrie, chiar și înălțimea sa împăratul și regele Ferdinand I și toată curtea sa în ținută ungurească din Viena la Bratislava s-au deplasat la Dietă, unde împăratul a deschis lucrările folosind limba maghiară. La această Dietă marele cneaz Stefan și fiul decedatului palatin a fost ales ca urmaș al acestuia. Ungurii prin această alegere încă de dinainte și-au serbat victoria. Ținta Dietei a fost separarea Ungariei de Austria, afirmarea naționalității maghiare și lichidarea drepturilor celorlalte naționalități. În ce privește poporul sârb i-a fost luat congresul național fiindu-i permisă doar o adunare bisericească, care asemenea ca la luterani și calvini se întrunea numai pe probleme legate de școală și biserică. Arhiepiscopul și mitropolitul Iosif nu a putut această agresiune și fărădelege a maghiarilor să oprească, căci pe el ei nu l-au ascultat și el, plin de durere, s-a întors acasă iar ungurii abia acum, când congresul național sârb l-au șters, i-au permis adunarea unui asemenea adunări.

Este evident că printr-o asemenea mișcare a ungarilor nimicirea tuturor instituțiilor și drepturilor noastre naționale trebuia văzută, pentru că dacă în asemenea adunare poporul s-ar fi lăsat antrenat, acest lucru Dieta maghiară prin hotărâre l-ar fi aprobat și, mai mult de atât, această ocazie minunată de

eliberare ar fi ratat-o. În timp ce poporul se gândea pe toate părțile cum și în ce fel din această siluire politică și situație încurcată să iasă, ungurii i-au arătat drumul.

Această lipsă de omenie față de sârbi în toate ținuturile a început să se răspândească iar pe aceia care naționalitatea lor cu cuvântul și cu fapta au prețuit-o și au apărat-o (ungurii - n.t.) au început a-i arunca în temnițe, să-i prigonească, să-i spânzure și să-i omoare.

Acum nu era momentul pentru șovăială ci trebuia repede trecut la fapte și poporul de topirea în maghiarime trebuia apărat. Poporul în număr mare s-a adunat, înainte de Paștele anului 1848, la Karloviț. Arhiepiscopul și mitropolitul Iosif stabilește și anunță adunare populară la care să se discute problemele (ce urmau a fi dezbătute - n.t.) la adunarea bisericească care era permisă¹⁹. Această adunare bisericească a fost aprobată de ministerul ungar, acesta negândind că la această adunare poporul își va transpune în faptă toate drepturile sale și va arăta ungarilor că poporul sârb este capabil cu toată puterea să-și apere credința și naționalitatea sa și toate intențiile ungarilor să le nimicească. Numeroasa adunare sârbă din 1 și 3 mai 1848 s-a proclamat pe sine congres național, și-a restabilit drepturile, și-a ales patriarh în persoana arhiepiscopului și mitropolitului Iosif și voievod în persoana viteazului colonel Stefan Șuplikaț. Imediat poporul s-a ocupat ca să trimită o delegație importantă la împărat, care să-l asigure nu numai de fidelitatea poporului dar să-l și roage ca alegerea poporului să o confirme. O delegație strălucită cu preafericitul patriarh în frunte a fost la Insbrukh și l-a încredințat de fidelitatea poporului sârb, propunându-i ca hotărârile (adunării - n.t.) din 1 și 3 mai 1848 să le confirme. Răspunsul poporul l-a primit cu mare amărăciune, iar acesta glăsuia în felul următor: „Cu bunăvoință primesc fidelitatea poporului sârb față de mine și casa mea dar hotărârile din 1 și 3 mai 1848 nu le pot confirma întrucât ele nu au fost trimise prin ministerul ungar.” Cunoscând sufletul milostiv al bunului împărat și rege Ferdinand, fiecare a putut să vadă că acest răspuns al ministerului ungar a fost pentru poporul sârb ca un fum. În vreme ce poporul sârb pe cale legală, bazată pe hotărârile din privilegii, a cerut drepturile sale, ungurii cu armele au lovit Karlovițul în a doua

¹⁹ Despre modul cum s-a organizat și s-au ales deputații la Adunarea din 1 mai de la Sremski Karlovți, vezi studiul lui Kosta Petrović, *Kako su birani narodni poslanici za Majsku i septembarsku skupstinu 1848*, în *Zbornik Državnih Arhiva Vojvodine*, nr. 5, Novi Sad, 1954, p. 39-44.

zi de Rusalii și poporul sârb pe câmpul de luptă l-au chemat²⁰. S-ar putea ca cineva să se îndoiască de faptul că poporul sârb la adunarea din 1 și 3 mai 1848 ar fi procedat legal. Noi îi răspundem scurt că poporului sârb, pe baza privilegiilor și înțelegerilor, îi este dat dreptul ca să-și aleagă patriarhul și voievodul și pentru aceasta nu trebuie să ceară aprobare. Este adevărat că în Regulamentul din 1777 și în Declaratorium-ul din 1779 stă scris că poporul pentru congres și alegere permisiunea trebuie să o ceară, dar această hotărâre luată împotriva privilegiilor nu a fost făcută cu acordul și permisiunea poporului. Ea, poporul să-l oblige nu poate, pentru că prin această hotărâre împotriva privilegiilor și împotriva voinței poporului și a dorințelor întemeiate ale acestuia erau încălcate.

Din a doua zi de Rusalii a anului 1848 poporul a stat sub arme și a fost împotriva desprinderii Ungariei din componența Monarhiei austriece și prin împotrivirile pline de vitejie pe toate câmpurile de luptă din Srem, Bacica și Banat a arătat lumii că poporul sârb este demn de o viață politică și de drepturile strămoșești.

Când delegația poporului sârb s-a întors de la Insbrukh și poporul a auzit vestea tristă cum inima împărătească și regească la apelul ungarilor în mod nemilos s-a înstrăinat, poporul nu a căzut cu duhul ci toată conducerea lumească a dat-o patriarhului și din acel timp preafericitul patriarh conduce nu numai puterea duhovnicească ci și pe cea lumească din voievodină. Noi l-am văzut adesea pe câmpul de luptă și prin instituții, jertfindu-și sănătatea, întocmind toate ordinele și procurând toate echipamentele pentru armată.

Bunul împărat și rege Ferdinand I l-a numit pe voievodul Ioan (posibil Iosif - n.t.) ca împuternicit al său ca toate diferențele între croați și sârbi, pe de o parte, și cele cu ungurii pe de altă parte să le cerceteze și împăcarea a o realiza. Însă mintea mărginită a orgolioasei Ungarii nu a putut să întrevadă că în această bunăvoință regală scăparea, de împăcare s-au lepădat și așa pe aliatul sârb, pe marele ban, l-au determinat ca împotriva maghiarilor cu armele să pornească. Marele ban a plecat cu mulțime de armată în Ungaria și fără ca ungurii să aibă curaj să-i opună o rezistență importantă, el toată partea dreaptă a Dunării până la Buda a cucerit-o. Mai mult, iubitorul de pace împărat și rege Ferdinand I, ultimul mijloc (de împăcare - n.t.) l-a întrebuițat pentru ca să-i informeze pe maghiari să evite vărsarea de sânge. El l-a trimis pe feldmareșalul

²⁰ Despre aceste evenimente, vezi lucrarea lui Mihajlo Polit, Desančić *Kako je to bile u nos Srba u Buni godine 1848*, Novi Sad, 1996.

Lamberg la Pesta, dar ungurii turbați n-au dorit să-și întrevadă scăparea lor, ci l-au omorât în mod sălbatic pe acest emisar și în turbarea și în setea lor de sânge, drumul către pierzania lor mai repede l-au deschis, întărâtând niște vienezi nechibzuiți ca aceștia să-l omoare pe ministrul de război, feldmareșalul grof Lamberg.

Marele ban cu luptătorii săi învingători au pornit către Viena ca pe nechibzuiți vienezi, care în modul cel mai neobișnuit au săvârșit această crimă, să-i pedepsească în mod exemplar. Soarta vienezilor nelegiuți este cunoscută. În timp ce armata imperială sub (zidurile - n.t.) Vienei s-a aflat, ungurii s-au trudit ca să se împace cu sârbii și au trimis prin feldmareșalul baron Blagoievici către preafericitul patriarh ca pacea să se încheie. Noi am văzut din ziarul german „Srbín” ce răspuns la această chemare la împăcare a urmat. Se poate remarca și acolo din acest răspuns, fidelitatea preafericitului patriarh față de împăratul și regele său și dragostea lui față de poporul sârb ușor se poate vedea.

În timp ce preafericitul patriarh pe câmpul de luptă opunea o rezistență puternică atacurilor maghiare și chemările mincinoase (la împăcare - n.t.) le-a respins, a venit în mijlocul poporului și luminatul voievod domnul Stefan Șuplikaț, viteazul care a primit în sarcină problemele militare, iar preafericitul patriarh a reținut pentru sine problemele diplomatice, conducerea internă a Voivodinei și procurarea materialului necesar pentru armată și chiar înmulțirea armatei.

Cum ușurarea de problemele militare preafericitul patriarh a primit-o, el s-a ocupat de trimiterea la Viena a unor emisari populari care să mijlocească ce fel de acte oficiale pentru confirmarea Voivodinei, patriarhului și voievodului la înalta Curte și ministerele austriece să predea și răspunsurile le-a primit.

În ce privește această corespondență noi aici dacă am reda-o am depăși granițele intenției noastre. Urmările au arătat că aceste acte ale corespondenței cu multă abilitate diplomatică au fost întocmite și înalta conducere poporului sârb dreptate i-a făcut.

Împăratul și regele Ferdinand I a cedat coroana sa nepotului său, marelui voievod Franz Iosif. Acest nou monarh, cum a ajuns pe tronul unchiului său, cu tragere de inimă s-a ocupat ca dorințele îndreptățite ale poporului sârb să le îndeplinească. Prin înaltul manifest din 15/3 decembrie a anului 1848, emis în capitală, a fost întărită demnitatea de patriarh în persoana preafericitului patriarh Iosif și demnitatea de voievod în persoana generalului maior Stefan Șuplikaț și a fost dată dispoziția prin care conducerea internă a poporului sârb să fie

conformă cu cea a altor popoare și imediat ce pacea va fi restabilită, să fie întemeiată. Împreună cu acest manifest împărătesc a răsplătit tânărul împărat prea marea trudă și meritele preafericitului patriarh Iosif cu coroana de fier în întâi rang, la fel și luminatului voievod Ștefan i-a dăruit (același titlu - n.t.) și precum manifestul la fel și ordinele au ajuns pe 15/14 decembrie 1848. Luminatul voievod Ștefan a trăit această zi de bucurie care pentru poporul sârb din anul 1690 (și până acum - n.t.) a fost cea mai frumoasă și solemnă zi.

Dar nu i-a dăruit lui ca slava sârbească și marea sărbătoare să decurgă liniștit, căci pe 14 decembrie 1848 în jur de ora 4 după amiază, când 2000 de sârbi (text degradat, ilizibil) sufletul și-a dat²¹. Preafericitul patriarh când i-a ajuns vestea tristă a morții neuitatului și luminatului voievod, s-a preocupat pentru găsirea unui comandant suprem care armata din Voivodina sârbă în timpul războiului să o conducă. El, domnului colonel Meierhofer conducerea armatei temporar i-a încredințat-o și l-a chemat pe domnul general Kuzman Todorovici, care era la Osiek cu armata croată, să vină în Voivodina sârbă și să primească conducerea supremă a armatei. Acest sârb vrednic, pe 21 decembrie a ajuns la Zemun și a doua zi a ajuns în Banat să conducă armata sârbă.

²¹ Este vorba despre moartea voievodului Ștefan Șuplikaț, care a survenit în urma unui infarct.

UN *CURRICULUM VITAE* DU PATRIARCHE IOSIF RAIACICI*Résumé*

A la section de manuscrits de Matiska Srpska de Novi Sad (*Rukopisno Odeljenje Matice Srpske*) il y a un document rédigé dans la langue serbe (*slovensko srbski*) qui contient un *curriculum vitae* du patriarche Iosif Raiacici. Pour une crédibilité accrue et pour masquer son subjectivisme, auteur avait rédigé son autobiographie à la IIIe personne.

Le document reproduit dans l'annexe, jusqu'à présent inédit, présente de relevance tant pour la reconstitution de la vie d'un hierarches de l'église serbe, que pour l'histoire des événements de la première moitié du XIXe siècle. Il existe même des références sur la situation politique et interconfessionnelle où le patriarche a été directement impliqué. Aussi, les données sur l'année révolutionnaire de 1848 sont intéressantes, étant donné le fait qu'ils soient exposées de la perspective d'un participant direct à cet événement. En analysant ce document on peut tirer la conclusion qu'il a été rédigé dans la même année, à une date ultérieure le patriarche écrivant un autre *curriculum vitae* en allemand, cette fois-ci s'agissant d'un document bien connu dans l'historiographie.